

RETSPOLITISK FORENING

HØRINGSSVAR

Til Indenrigs- og Sundhedsministeriet

Forslag til lov om ændring af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien m.v. (Styrkelse af mindreårige patienters rettigheder, anvendelse af metaldetektorer, videregivelse af oplysninger til politi i forbindelse med fælles udkørsel til borgere, m.v.)

Modtaget ved høringsbrev af 29. november 2023 - med svarfrist 3. januar 2024

Svar fremsendt pr. mail til sum@sum.dk med kopi til nff@sum.dk

Retspolitisk Forening er overordnet positivt stillet over for forslaget, men har enkelte bemærkninger særligt til den lovtekniske ændring af psykiatrilovens § 16 om fast vagt og notatpligt ved brug af tvangsmæssig brug af bælte i psykiatrien.

Styrkelse af mindreåriges rettigheder i psykiatrien.

Retspolitisk Forening ser med meget positive øjne på, at unge under 15 år nu får styrket deres rettigheder i psykiatrien, således at der uanset forældremyndighedens indehavers informerede samtykke, foreligger tvang i de tilfælde, hvor patienter under 15 år ikke selv har givet informeret samtykke til en bestemt behandling.

Det er et rigtigt og vigtigt skridt på vejen mod at se børn som selvstændige bærere af rettigheder i overensstemmelse med principperne bag FN's børnekonvention.

Notatpligt ved tvangsmæssig brug af bæltefiksering (baggrund)

Det foreslås med lovændringen, at der foretages en lovteknisk ændring af psykiatrilovens § 16, stk. 2, 2. pkt. i forbindelse med en lovbestemt evaluering af bestemmelsen.

Patienter i psykiatrien, der bliver tvangsfikseret med bælte har efter bestemmelsen krav på en fast vagt, og på at den faste vagt tager notat, der indeholder en objektiv beskrivelse af patientens aktuelle tilstand i den periode, hvor patienten er tvangsfikseret. Brugen af notat tjener et dobbelt formål og skal på den ene side sikre, at bæltefikseringer, der udgør et af de absolut mest voldsomme og intensive indgreb, staten kan foretage i det enkelte menneskes personlige autonomi begrænses til et absolut minimum, og på den anden side, at der i tilfælde af uretmæssige bæltefikseringer foreligger dokumentation herfor, som den forurettede patient efterfølgende kan benytte i eventuelle erstatningssager.

Indenrigs- og Sundhedsministeren fastsætter efter den nuværende bestemmelse nærmere regler om notatpligt, herunder om notathyppigheden. Det er dog forudsat i forarbejderne til den nuværende bestemmelse, at der skal udarbejdes notat minimum hvert 15. minut. Den

forudsætning lægger ministeriet op til at fjerne med lovændringen, således at ministeren får helt frie hænder i forhold til at udstede regler om notathyppigheden ved tvangsfiksering af patienter i bælte. Det fremgår ikke af lovændringen, hvordan ministeriet vil udforme en eventuel ny bekendtgørelse, men det forventes, at det ville fremgå, hvis ministeriet havde overvejelser om på et mere grundlæggende plan at udvande notatpligten.

Forslaget er ifølge forarbejderne delvist en respons på en evaluering af notatpligten, hvori det anføres fra blandt andet Danske Regioner, at der kan være mere behov for smidighed i brugen af notatpligten, fordi de frygter, at notatpligten kan mindske fokus på plejeopgaven til fordel for dokumentation, og at en stor mængde notater kan være uhensigtsmæssige for lægens overblik (Evalueringens s. 4). Andre organisationer herunder Landsforeningen Sind finder ikke, at der er grund til at ændre i ordningen på nuværende tidspunkt, mens Dansk Psykiatrisk Selskab ligefrem foreslår at styrke ordningen, så notatet udarbejdes af en sundhedsfagligt uddannet person. Det Psykiatriske Patientklagenævn finder, at notaterne indgår som et vigtigt element i oplysningen af patienternes klagesager.

Evalueringen viser altså ikke klart, om notathyppigheden hvert 15. minutter virker efter hensigten. Retspolitisk Forening finder på den baggrund lejlighed til at bringe flere væsentlige forhold til ministeriets erindring:

At lovforslaget er stillet som led i et forlig mellem Danmark og psykiatri-aktivisten Silas Dam i forbindelse med dennes klagesag ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Danmark vurderede i forbindelse med forliget, at det var overvejende sandsynligt, at Danmark ville blive dømt ved Menneskerettighedsdomstolen for overtrædelse af dennes artikel 3 om tortur og umenneskelig eller vanærende behandling. Danmark er tidligere dømt for overtrædelse af artikel 3 i forbindelse med langvarige bæltefikseringer jf. Aggerholm mod Danmark. Notatpligten skal altså tjene til, at Danmark ikke udsætter nogle af sine svageste borgere for 'umenneskelig eller vanærende behandling'. Selvom det er prisværdigt og væsentligt at mindske unødigt bureaukrati i psykiatrien, synes der på den baggrund at være en vis retfærdighed i, at der på et område som det foreliggende gælder meget strenge dokumentationskrav.

At bæltefikseringer er farlige for dem, der udsættes for dem, og at de kan have langvarige psykiske følgevirkninger, herunder PTSD, selvmordsforsøg og selvmord. Og at sammenlignelige lande herunder Holland, England, Island og Norge helt har forbudt bæltefikseringer eller reduceret brugen af disse til et absolut minimum.

Når Danske Regioner i evalueringen af notatpligten anfører, at den kan føre til, at læger mister overblikket over mængden af notater, bygger det derfor efter Retspolitisk Forenings overbevisning på en falsk præmis. Nemlig, at der fortsat skal være langvarige bæltefikseringer i dansk psykiatri. Europarådets Menneskerettighedskommissær har i november 2023 udtalt hård kritik af Danmarks langvarige brug af bæltefikseringer. Hun anfører om langvarige bæltefikseringer: ”*In relation to belt restraints, moreover, she regards this as a particularly intrusive form of coercion, and the position of the CPT that fixing psychiatric patients for days on end cannot have any justification and may amount to ill-treatment.*”¹

¹ Commissioner for Human Rights of the Council of Europe Dunja Mijatovic – Report following her visit to Denmark from 30 May to 2 June 2023, pr. 95.

Når der i samtalen om lovforslaget kan fremhæves eksempler fx vedrørende en læge, der har måttet overse 10.000 notater på en enkelt bæltefiksering, svarer det til mere end 100 dages tvangsmæssig fiksering, og bør derfor ikke kunne finde sted. Det er i forlængelse heraf værd at spørge sig selv, om det er bureaukratiet eller den overdrevne magtanvendelse i psykiatrien, der rejser de i problemer, som Danske Regioner bemærker i relation til notatpligten.

Notatpligten bør ved udstedelsen af en ny bekendtgørelse i stedet overvejes styrket, således at den faste vagt forpligtes på at tilkalde sundhedsfagligt personale,² i det øjeblik patienten ikke længere er i en tilstand, hvor bæltefiksering er absolut nødvendig. På den måde sikrer man, at der aldrig udfærdiges et eneste unødigt notat.

Sammenfattende kan det siges, at notatpligt i psykiatrien handler om Danmarks mulighed for at leve op til vores menneskeretlige forpligtelser over for nogle af landets mest sårbare borgere, og at man kan frygte, at flere af de problemer, der følger af notatpligten, skyldes Danmarks manglende evne til at leve op til sine forpligtelser og ikke notatpligten i sig selv.

Notatpligt ved tvangsmæssig brug af bæltefiksering (forarbejder)

Ministeriet ønsker med lovforslaget at få øget mulighed for at udstede mere fleksible regler i forbindelse med notatpligten ved tvangsmæssig brug af bæltefiksering. Det ønske kan Retspolitisk Forening godt følge.

På baggrund af ovenstående, og særligt med henblik på, at notatpligten ved tvangsmæssig brug af bæltefiksering også er et rettighedsspørgsmål, mener Retspolitisk Forening dog ikke, at det er hensigtsmæssigt, at de ydre rammer vedrørende notathyppigheden helt skrives ud af forarbejderne. Selvom ministeriet ikke aktuelt har planer om at bruge lovændringen til at udvande notatpligten, er det vores vurdering, at der er et væsentligt retssikkerhedsmæssigt element i, at bæltefikserede patienter på lovs niveau er garanteret en vis notathyppighed.

Det foreslås derfor, at formuleringen i forarbejderne (s. 40) ændres fra:

"Med forslaget vil [sic] indenrigs- og sundhedsministeren vil kunne ændre hyppigheden af, hvor ofte notatet vil skulle udarbejdes."

Til:

"Med forslaget vil indenrigs- og sundhedsministeren kunne ændre hyppigheden af, hvor ofte notatet vil skulle udarbejdes. Under hensyntagen til det indgreb, bæltefikseringer udgør i den enkeltes autonomi, og de alvorlige risici for langvarige følgeskader, der er ved bæltefikseringer, forudsættes det, at udgangspunktet for ministerens regelfastsættelse fortsat vil være, at der tages notat hvert kvarter. Ministeren kan herefter, hvor det er nødvendigt fastsætte nærmere bestemte undtagelser til udgangspunktet, dog således at der i alle situationer minimum tages notat en gang i timen."

² Jævnlig revurdering af behovet for tvangsmæssig brug af bælte fra en sundhedsfaglig person har i den internationale litteratur vist sig at mindske varigheden af bæltefikseringer betragteligt se, Allen, Diane "Decreasing Duration of Mechanical Restraint Episodes by Increasing Registered Nurse Assessment and Surveillance in an Acute Psychiatric Hospital", University of New Hampshire Scholars' Repository, Winter 2018.

Med den nye formulering får ministeriet fortsat den ønskede mulighed for at fastsætte mere fleksible regler om notatpligten, hvor der er en saglig begrundelse for at fravige udgangspunktet om notat hvert kvarter. Samtidig sikres det dog, at bæltefikserede patienter fortsat har visse rettigheder i forhold til notathyppighed, der er sikret på lovs niveau, at ministeriet ikke benytter en eventuel ny bekendtgørelse til helt at fjerne udgangspunktet om kvartermæssigt notat, og at man som bæltefikseret patient i alle tilfælde har et lovmæssigt krav på timemæssige notater.

Ministeriet kan også overveje at skrive kravene direkte ind i lovteksten som umiddelbare rettigheder for bæltefikserede patienter.

Retspolitisk Forening 8. december 2023

Søren Verdoner
Bjørn Elmquist
Noe Munck